

Titel: BREV TIL: Jens Holt FRA: Louis Hjelmslev (1945-03-03)

Citation: "BREV TIL: Jens Holt FRA: Louis Hjelmslev (1945-03-03)", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 1. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds:
https://tekster.kb.dk/catalog/lh-texts-kapsel_024-shoot-workidacc-1992_0005_024_Holt_1270/facsimile.pdf (tilgået 29. juni 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

Kære Holt,

Tak for dine breve og for returneringen af den litauiske bog, samt undskyld, at jeg angreb dig ogsaa for en bog som du ikke har; den er blevet borte for mig, og min udlansprotokol er ikke altid fuldstændig.

De omtalte problemer stiller sig for mig noget anderledes end du vistnok forudsætter i dit brev.

Det er klart, at temaer først og fremmest maa klassificeres efter det de er temaer for, dvs efter deres karakteristisk (= exponent-anshed), i indholdet altsaa efter de morfemer de har forbindelse med. Paa denne maade maa temaer klassificeres i extenstemaer, dvs temaer med extens karakteristisk (i udtrykket modulationer, i indholdet de traditionelt saakaldte "verbale" morfemer) og temaer med intens karakteristisk (i udtrykket akcenter, i indholdet de nominale morfemer). Den første slags temaer bliver nexustemaer, altsaa i udtrykket en udtryksnexus minus dens modulation, i indholdet en sætning minus dens "verbale" karakteristisk. Den anden slags temaer bliver i udtrykket stavelses-temaer (en stavelse minus dens akcent), i indholdet nominaltemaer (et nomen minus dets morfemer). Ved en opstilling af denne art, hvor der ikke er grundlag for en registrering af den ene kategori som intensiv (: β) og den anden som extensiv (: β), maa man nøjes med at konstatere at de er indbyrdes polære, dvs den ene definitionsmæssigt intensiv og den anden definitionsmæssigt extensiv, men uden at man véd hvilken der er hvad; i saa fald kan man benævne dem kontensiver og i mit notationsystem skrive : β' og : β '. (Hvordan det skal overføres til dit notationsystem, skal jeg ikke afgøre.) Videre findes der naturligvis altid mulighed for en kategori der er baade-og (: γ) og for en kategori der er hverken-eller (: γ). Kategorien : γ er repræsenteret af størrelser der baade kan optræde som nomen og som verbum, i sprog hvor et verbum alene kan udgøre et fuldt (katalyseret) sætningstema (som dormitur). Kategorien : γ er repræsenteret af det, jeg har kaldt pseudotemaer, under forudsætning af at de ikke i andre forbindelser kan optræde som temaer (med karakteristisk) (i sidstnævnte tilfælde registreres de under : β' eller : β ' eller : γ , og deres eksistens vil være et bevis paa at temaet selekteres af karakteristikken og ikke omvendt). Kategorien : γ (rene pseudotemaer) vil kunne indbefatte pseudonexus (i indholdet pseudosætninger) og pseudo-intens-temaer (i indholdet pseudonominer); de første er bestemt ved, at de ved analysen kommer til at staa paa linie med nexus (sætninger) uden selv at være nexus (sætninger); pseudosætninger er interlektioner. Pseudonominer er bestemt ved, at de ved analysen kommer til at staa paa linie med nominer uden selv at være nominer, eller, om du hellere vil, ved at de optræder som sætningsdele men ikke paa linie med sætninger. Man har pseudonominer der er konjektiver (Omkr. sprogteoriens grundlægg. s. 65); det er (rene) konjunktiver. Og man har pseudo-

Forhåbentlig

(rene)
 nominer der ikke er konnektiver; er disse styrende, er det preposi-
 tioner; er de ikke styrende, er det (rene) adverbier. Rene adverbier
 vil sige "adverbier" der ikke er nominale bøjningsformer: 'kun',
 'ganske' o. lgn.¹ Rene prepositioner vil paa samme maade sige "pre-
 positioner" der ikke er nominale bøjningsformer, og som kun kan
 optræde "prepositionelt" (at noget er styrende vil hos mig sige at det
 nødvendigvis forudsætter det der styres; der kanaltsaa ikke tages
 forbindelser hvor den styrede mangler uden at kunne indkatalyseres;
 ord der, med traditionel terminologi, baade kan "staa som prep." og
 "staa som adv.", bliver i henhold hertil ikke prepositioner, men en-
 ten rene adverbier eller nominer; ligeledes har man at gøre med ad-
 verbier og ikke med prepositioner, hvis de paagældende størrelser
 tillige kan fungere som præverbier). Rene prepositioner er for resten
 (i henhold hertil) sjældne; i dansk findes der ingen; i latin kun
 een: sine; i engelsk 4: at, among, from, of; i tysk 4: gemäss, ohne,
 samt, von. — Verbet er efter min teori en sætningskonjunktion (jf.
 definitionen af konjunktion ovenfor). Da du saabenbart i dit brev ikke
 har forudsat denne opfattelse af verbet, skal jeg argumentere lidt
 udførligere herfor:

Da jeg gaar ud fra den opfattelse, at de² saakaldte "verbale" ka-
 rakteristik er sætnings karakteristisk, ikke verbets, og at denne
 "verbale" karakteristisk eller rettere sætningskarakteristik (extens-
 karakteristisk) svarer til modulationerne i udtrykket², maa følge, at
 verbet ved analysen af sætningsstøttet kommer til at staa paa linie med
 sætningsdele, altsaa nominer og pseudonominer, og til selv at være et
 pseudonomen. Endvidere viser det sig, at verbet - alt efter sprogets
 struktur enten under alle eller under visse bestemte betingelser - er
 solidarisk med sætningen, hvoraf følger at verbet i henhold til oven-
 anførte definitioner er konjunktion for sætningen; forskellen fra an-
 dre konjunktioner er, at verbet under givne betingelser er solidarisk
 med en enkelt sætning (og inden for denne kan forbinde subjekt med
 objekt/prædikativ el. lgn.), medens andre konjunktioner under givne

²Dette kan begrundes paa flere maader. I virkeligheden er det en tra-
 ditionel opfattelse; man har altid, og efter min mening med rette,
 talt om sætninger i konjunktiv o. lgn. Da hovedbegrundelse er at man
 kan have sætningskarakteristik i sætninger uden finit verbum; saaledes
 staaer sætningen 'uox populi uox dei' (voit stadige eksempel!) vitter-
 lig i pres. ind., udtrykt ved nul, idet der er komutation med hvilke
 som helst andre tempora og modi, der vilde faa explicit udtryk.

¹ Bærson et sprogs "adverbier" (i traditionel forstand) medfører,
 at der for det paagældende sprog maa registreres en casus adverbialis
 eller et genus adverbiale, bør maa vidt muligt alle de traditionelle
 "adverbier" henføres hertil, idet dette bliver den simpleste løsning.
 I modsat fald maa alle sprogets traditionelle "adverbier" registre-
 res som ægte adverbier (pseudonominer), da man ellers vilde forøge
 inventaret af casus eller af genera.

bøjnelser er solidariske med en sætningsforbindelse (de er periodekonjunktioner, nævikonjunktioner, og burde ikke kaldes sætningskonjunktioner).

At man traditionelt opfatter de ekstense bøjningsformer som knyttede til verbet, har øjensynlig to årsager, af hvilke den ene er irrelevant, medens den anden vel er relevant, men ikke berettiger til den slutning, man har draget deraf. Den irrelevante årsag er den, at de ekstense bøjningsendelser i udtrykket saa ofte er hængt paa verbets udtryk; pladsen i udtrykket er ikke afgørende for sammenhænge (funktionerne) mellem indholdstørrelserne; endelserne skal jo anbringes et eller andet sted, og det er kun rimeligt, at de er anbragt netop et sted, hvor der var en ledig plads (hvor der ikke skulde staa andre bøjningsendelser, dvs nominale), og ogsaa, at de er anbragt i nær forbindelse med en størrelse, der under givne betingelser er solidarisk med den sætning, som disse endelsers indhold skal karakterisere. - Den relevante årsag er den, at det er verbet, der har den opgave at dominere og defektivere de ekstense bøjningsformer; det er verber som *let* og *put*, der i engelsk dominerer synkretismen mellem pres. og præst.; det er visse verber (de saakaldte upersonlige og de saakaldte præteritopræsentiiske), der defektiverer deres sætningskarakteristik saaledes, at deene kun kan indbefatte en 3. person eller kun kan indbefatte et præteritum, ikke en 1. eller 2. person eller et præsens. I udtrykket vilde vi have en parallel hertil, hvis visse lydforbindelser bevirker synkretisme eller defektivering af modulationer; eksempler herpaa maa være sjældne, fordi de forudsætter mere talstærke modulationssystemer end dem, der sædvanlig forekommer.

Verbet er altsaa, om du vil, et tema, hvortil der kunde føjes en karakteristik, men hvortil der ingen karakteristik er føjet. Karakteristikken føjes derimod virkelig til, naar verbet bliver infinit; *amandum*, *le digne*, *das essen*, *to sinat*; her bliver pseudonomet til et virkeligt nomen. Det finite verbum er da et tema, der er skåret ud af et infinit verbum.

Det er klart, at et nomen og et pseudonomen kan deles i radikal-enhed og derivativ-enhed, og at nomener og pseudonominer herefter laeder sig klassificere i saadanne, der indbefatter en derivativenhed, og saadanne der kun indbefatter en radikalenhed, - ligesom man kan klassificere stavelsetemaer i blot vokaliske og konsonantisk-vokaliske. Dette volder neppe særlige vanskeligheder.

Efter dit sidste brev forstaar jeg først, hvad du i sin tid mente med 'inddeling af pleremerne': det drejer sig om en klassifikation af temaer og pseudotemaer; denne klassifikation vil, set fra traditionelt synspunkt, forme sig som opstilling af en ny ordklasseteori (jf. hvad jeg kaldte *catégories fonctionnelles* i min første bog); den vil naturligvis tillige medføre en analyse af temaerne og for saa vidt føre til en klassifikation af pleremer. Den maa ogsaa gøre rede for særklasser som pronomener og numeraler samt propriær. Jeg hidsetter derfor et par betragtninger herom, som maaske kan blive nyttige for dit arbejde.

Man kan efter min mening hensigtsmæssigt benytte betegnelsen pronomen (da man jo nu engang maa benytte traditionelle termini saa langt de alaar til) om nominer og pseudonominer, der indbefatter tematiserede morfemer; herunder personlige pronominer om saadanne, der indbefatter tematiseret person; anaforiske pronominer om saadanne, der indbefatter tematiseret genus; demonstrative pronominer om saadanne, der indbefatter tematiseret bestemt artikel; ubestemte pronominer om saadanne, der indbefatter tematiseret ubestemt artikel. Betegnelsen relativ bruges hensigtsmæssigt om nominer, der er konaktiver; de kan (i henhold til ovenstaaende definition) være pronominer, men behøver ikke at være det.

Et numeral er et nomen eller et pseudonomen, der indbefatter en identitetsenhed af radikaler ('to' analyseres i 'een og een', osv.). Derveder altsaa i indholdet til langvokaler og langkonsonanter i udtrykket, idet disse ofte modsigelsesfrit lader sig fortolke som identitetsgrupper af vokaler resp. konsonanter. For langvokaler og langkonsonanter kan man ganske vist i mange tilfælde ikke fastsætte antallet af de indgaaende enkeltvokaler resp. -konsonanter; det kan være identitetsgrupper bestaaende af et ubestemt antal; men ogsaa dette har sin parallel i udtrykket, nemlig hvad man traditionelt kalder ubestemte numeraler (eng. 'several', 'some' o. lign.).

(hedens '2' svarer godt til skr. 2 i ihāsti; '3' til devāsti; '4' til devāsti.)

Et område, der kan synes særlig vanskeligt, og som nødvendigvis maa komme til at interessere din analyse, er proprietarna. Jeg mener man skal spalte denne kategori i to: etiketter og unica. Etiketter er størrelser som 'Hans' og 'Peter'. De indbefatter en indholds-karakteristik (genus, numerus ('i min klasse gaar der to Peters'), evt. genus), men intet indholdstema: ud over karakteristikken er det ikke muligt at tillægge dem noget indhold, idet der ikke er noget fælles for alle dem, der hedder 'Hans' eller 'Peter', som vilde gøre det muligt at definere klassen (saaledes som man altid kan gøre med appellativer som 'hund' eller 'kat'); det eneste, de har tilfælles, er selve navnet, dvs. selve udtrykket; en Hans er én, der hedder Hans. Naar man/udskifter Hans med Peter, fremkaldes ikke derved en ny invariant i indholdet; der kan ganske vist derved komme et nyt indholds-individ frem, dvs. en ny indholdsvariant, men ikke en ny indholds-klasse, og dette er afgørende, idet det er det, vi ellers forstaar ved en komutation. 'Hans' og 'Peter' er altsaa synonyme; at man kalder én for Hans og en anden for Peter, er en ren vilkaarlighed, som ikke er begrundet med det paagældende individs tilhørighed til en indholds-klasse (saadan som det vilde være hvis jeg kalder én for hund og en anden for kat). - Da der intet tema er, bliver deres karakteristik en pseudokarakteristik. Etiketter maa defineres som indbyrdes synonyme udtryk, hvis eneste indhold er en pseudokarakteristik.

Unica er nominer, hvis værdantivinddeling fører til eet og kun eet individ (Omkr. sprogteoriens grundlægg. s. 74 infra). Eksempel: 'Danmark'. Her kan det godt lade sig gøre at definere klassen (dette land i modsætning til andre lande); det er blot en klasse, der har den særlige ejendommelighed, at den kun rummer eet individ. Her er altsaa ogsaa baade et tema og en karakteristik. - Et unicum kan gaa over til at blive en etiket: 'Paris' i U.S.A., osv.

Forhaabentlig har jeg nu svaret paa det, du ønskede; maaske er jeg ogsaa gaaet langt derudover. Skriv, hvis der er mere, jeg kan hjælpe dig med.

H ind-
holdet

7/10 66/1